

פרשת האזינו

דברים פרק לב

(י) **ימצאהו בארץ מדבר ובתהו ילל ישמון יסבבנהו יבוננהו יצרנהו פאישון עיניו:**

10 He found him in a desert land, and in the waste, a howling wilderness; He compassed him about, He cared for him, He kept him as the apple of His eye

רמב"ן

והנה השירה הזאת אשר היא בנו לעד אמת ונאמן, תגיד בביאור כל המוצאות אותנו. הזכירה תחלה החסד שעשה עמנו הקדוש ברוך הוא מאז שלקחנו לחלקו, והזכירה הטובות שעשה לנו במדבר, ואשר הנחילנו ארצות הגוים הגדולים והעצומים, ורוב הטובה והעושר והכבוד אשר הנחילנו בה, וכי מרוב כל טובה מרדו בה' לעבוד ע"ז.

אברבנאל

הספק הו' באמרו ימצאהו בארץ מדבר והוא כי מה היתה הסבה שלא זכר הנה יציאת מצרים שהוא החסד הראשון שקבלו ממנו קודם בואם למדבר והתחיל מהמדבר ואיך אמר שמצאם במדבר כי הנה במצרים מצא אותם ונקרא שמו עליהם

רש"י

ימצאהו בארץ מדבר - אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר, שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו מה שלא עשו ישמעאל ועשו, שנאמר (לקמן לג, ב) וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן: ובתהו ילל ישימון - ארץ ציה ושממה מקום יללת תנינים ובנות יענה אף שם נמשכו אחר האמונה, ולא אמרו למשה האיך נצא למדברות מקום ציה ושממון, כענין שנאמר (ירמיה ב, ב) לכתך אחרי במדבר:

רמב"ן

ורש"י כתב ימצאהו בארץ מדבר - אותם מצא לו נאמנים בארץ המדבר שקבלו עליהם תורתו ומלכותו ועולו מה שלא עשו ישמעאל ועשו, ובתהו ילל ישימון - ארץ ציה ושממה מקום יללת תנינים ובנות יענה, אף שם נמשכו אחר האמונה ולא אמרו למשה האיך נצא למדבר. וזה איננו מטעם הפרשה, כי הכתוב מוכיח את ישראל ומזכיר הטובות אשר עשה השם עמהם והם גמלו להם רעה תחת טובה:

רש"י דברים פרק לב פסוק יב

(יב) ה' כדד ינחנו - נהגם במדבר בטח ובדד:

ואין עמו אל נכר - לא היה כח באחד מכל אלהי הגוים להראות כחו ולהלחם עמהם. ורבותינו דרשוהו עלא העתיד, וכן תרגם אונקלוס. ואני אומר דברי תוכחה הם, להעיד השמים והארץ ותהא השירה להם לעד שסופן לבגוד ולא יזכרו הראשונות שעשה להם ולא הנולדות שהוא עתיד לעשות להם, לפיכך צריך ליישב הדבר לכאן ולכאן. וכל הענין מוסב על (פסוק ז) זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, כן עשה להם וכן עתיד לעשות, כל זה היה להם לזכור:

דעת זקנים מבעלי התוספות

ימצאהו בארץ מדבר. כמו ימצאהו שהמציא להן כל צרכן כגון באר ושלו שמתם לא בלתה ורגלם לא בצקה:

ובתהו ילל ישימון. ובאותו תהו דמדבר שהוא מקום שממה ויללה שאין שם רק תנים ובנות יענה שמשפדין ומיללין כד"א אעשה מספד כתנים וגו' שם המציא כל צרכן וכן תרגום אונקלוס. ד"א ימצאהו בארץ מדבר מציאה גדולה מצא ישראל במדבר מן התורה שנתנה להם שם: ובתהו ילל ישימון. שעד שלא נתנה התורה היה העולם חשוך ושמם כלילה וכשנתנה היה אור שנא' כי נר מצוה ותורה אור:

אור החיים

ימצאהו בארץ מדבר ובתהו וגו'. נראה כי יכוין הכתוב על דרך אומרם ז"ל (פסחים קי"ט א) לא יצאו ישראל ממצרים עד שעשאוה כמצולה שאין בה דגים כו', ואמרו עוד (לקוטי תורה וירא) שאם היו ישראל מתעכבין במצרים היו נטמעים שם לעד לעולם כי היו נכנסים בנ' שערי טומאה, לזה אמר ימצאהו בארץ שהיא מדבר פירוש חרבה ואין בה ממש, ולזה לא אמר ימצאהו במדבר אלא בארץ מדבר והבן: ואמר עוד שמלבד שהארץ מדבר מבלי ניצוץ קדושה אלא שהוא תהו יליל ישימון פירוש מלאה טינופת וטומאה, ותמצא שאמרו בזוהר (ח"א ט"ז א) כי תהו הוא בחינת קליפה אחת וכמו כן יליל ישימון שהם בחינת הרע, שהמקום מושלל מהטוב ומוכלל מהרע,

רבינו בחיי

(י) ימצאהו בארץ מדבר. נראה לי כי מה שאמר "בארץ מדבר" ולא אמר "במדבר" על שם שהכבוד התחיל ליכנס עמהם במדבר איתם שהוא בקצה המדבר, וזהו "בארץ מדבר" בארץ הסמוכה למדבר. וכן תמצא בסדר ויהי בשלח: (שמות יג, כ - כא) "ויסעו מסכות ויחנו באיתם בקצה המדבר", "וה' הולך לפניהם יומם" וגו'. ולשון "ימצאהו" כולל שתי לשונות: לשון מציאה, ולשון ספוק, כדעת התרגום, ירצה לומר כי הכבוד מצאם בארץ מדבר וספק צרכיהם: ובתהו יליל ישימון. כלומר כאשר נתרחקו מן הישוב ובאו במקום תהו יליל ישימון נשלמה להם החררה בהוציאו ממצרים:

אברבנאל שמות פרק כג

וזכר שעוד עשה עמהם חסד גדול ונפלא והוא אומרו ימצאהו בארץ מדבר ר"ל שהדבק ההשגחה העליונה בהם בארץ הנבחרת הקדושה לא היה הפלא עצום כל כך להיות הארץ ההיא מוכנת לזה מאד אבל בארץ המדבר שמצד עצמה היתה בלתי ראוי לחול בה ההשגחה האלהית היה החסד והפלא יותר גדול בהנהיגו אותם בארץ הרעה ההיא בעצמו מבלי אמצעי. וזה הוא ימצאהו בארץ מדבר ובתהו יליל ישימון שהם תוארים לרוע הארץ ועל כל זה יסובבנהו בעניי כבוד יבוננהו בתורה ובמצות ובידיעות האלהיות יצרנהו כאישון עינו ר"ל כאישון עין האדם שהקיף עליו ביצירתו כמה כתנות ולחיות כדי לשמור אותו. וזכר שעשה זה בחפץ גדול וגבורה רבה כנשר יעיר קינו. והחסד בכל זה היה שבהיותם במדבר המקום הרע ההוא ה' בדד ינחנו לישראל ואין עמו אל נכר כלומר שר או מזל או מלאך ינהיגם על ידו. הנה התבאר מכל זה שטבע המדבר וכן ארץ מצרים היה מונע הדבקות האלהי בהיות העם שמה. ולכן אמר הנביא ע"ה מצא חן במדבר עם שרידי חרב וכמו שיתבאר ולזה אמרו במ"ר (שמות רבה פרשה ל"ו) מתוך בני ישראל לא בחר הקדוש ברוך הוא בעולמו אלא בארץ ישראל ומארץ ישראל בחר בבית המקדש ובבית המקדש בחר בקדש הקדשים ובכלל אמרו ישראל הדר בחוצה לארץ כו'. וכן בדוד הוא אומר (שמואל א' כ"ו י"ח) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים וגו' והסבה בזה שארץ ישראל אינה תחת ממשלת שרי מעלה כי היא מיוחדת להנהגתו י"ת והדרים חוץ ממנה לא יונהגו באותה השגחה העליונה כ"א מהנהגת השרים וזו היא העבודת אלילים שזכרו. ולהיות הדבקות האלהי מצר לארץ הנבחרת וסותר לשאר הארצות נאמר לאברהם במצו' המילה ונתתי לך ולזרעך אחריתך את ארץ מגוריך את כל ארץ כנען לאחוזת עולם והייתי להם לאלהים להגיד שלא בכל מקום שיהיו שמה בניו וזרעו תדבק בהם ההשגחה האלהית כי זה א"א אלא בהיותם בארץ הקדושה ההיא אז יהיה להם לאלהים מנהיג ומשגיח בהם מבלי אמצעי שר ולא מלאך:

כלי יקר

ימצאהו בארץ מדבר וגו'. פסוק זה יש לפרשו בשבחן של ישראל לומר שאפילו בארץ מדבר מקום תהו הלכו אחריו יתברך, כמו שנאמר (ירמיה ב ב) לכתך אחרי במדבר וגו' כפירוש רש"י. אך שכפי משמעות הפרשה שבא להזכירם כמו שנאמר (דברים לא כז) כי ידעתי את מריך ואת ערפך הקשה וגו' נוכל לומר שבגנותן הוא מדבר כי ידוע שבארץ מצרים היו רעים וחטאים לה' מאד כדאיתא ביחזקאל (כה - - ח) ואודע להם בארץ מצרים וגו' ואומר אליהם איש שיקוצי עיניו השליכו וגו' ולא אבו לשמוע וגו'. וסמך זה לתוכחות של מעלה ואמר שעל כל המעלות אשר חלקתי לכם ביתר שאת על כל העמים מכל מקום לא נדבקתם בי, ואף גם זאת בהיותכם בכור הברזל בארץ מצרים לא היו היסורים ההם מחזירים אתכם

למוטב עוד אכלם בפיהם (תהלים עח ל), אך כאשר הוציאם אל המדבר מקום תוהו יליל ישימון לא זרע ותאנה לא לחם לאכול לא מים לשתות, או אז יכנע לבבם הערל ושבו אל ה'. זה שאמר ימצאהו בארץ מדבר לא קודם לכן אף על פי שסבלו יסורין במצרים לא מצא ה' את לבבם שלם עמו כי אם במדבר לגודל לחץ רעב וצמא אז מצא ה' את לבבם שלם עמו, אז יסובבנהו בענני כבודו, יבוננהו דעה בינה והשכל בנתינת התורה, ויצרנהו כאישון עינו לא עיני בשר אליו יתברך.

רש"י הירש

ימצאהו בארץ וגו'. במקום שבני אדם החזיקו בנחלות שם לא מצא ה' את נחלתו. כאשר בני אדם עמדו בשתי רגליהם על קרקע מוצקה משלהם, כבר שכחו את האדון שמעל לראשיהם: בארץ מדבר, שאין בה שדות מוריקים וערים רחבות ידיים והאדם לא ימצא שם משענת, לא בכוחות הטבע ולא בכוחות האדם; ובתהו: במקום שאין שום תופעה של העולם החיצוני פונה אל האדם ומדברת אליו, ונמצא שהוא נאלץ לשוב אל עצמו ואל פנימיותו, והרי הוא עומד לבדו עם ה' ועם פנימיות לבו; ובני אדם ועמים הנאבקים על קיומם ועל אושרם מחשיבים ערכים פנימיים רק במידה שניתן להמיר אותם בנכסים חיצוניים של הנאה ועוצמה - ואילו רצונו של ה' שהאדם יבנה על הערכים הפנימיים - ורק עליהם בלבד - את חיי היחיד והעם וכך יוושע תשועת עולמים:

פני דוד

ימצאהו בארץ מדבר ובתהו יליל ישימון וכו'. וכי תימא למה הוצרך לכל הטורח בזה במדבר וענני כבוד וכו' הלא טוב שישארו ישראל במצרים מלכים כי כבר ספו תמו רבם ככלם על הים ולא תשאר פרסה והיתה הארץ ומלואה לישראל ולא יצטרכו לכל זה הטורח וכל הנסים והנפלאות. לזה אמר ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר. כי מצרים ח"ל ומקום סט"א ערות הארץ וכל הדר בח"ל דומה כמי שאין לו אלוה. כל קבל דנא א"י אדמת קדש וז"ש ה' בדד ינחנו ואין עמו אל נכר כי בא"י אין שולט שום שר כלל והיא לה' לבדו ומשו"ה אצטריך כולי האי וכמו שפי' הרב המופלא ח"ק מהר"ח בן עטר ז"ל בפ' אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים ע"ש. ועדין יש לחקור למה עכבם במדבר זמן ארוך כזה. ורז"ל נתנו טעם לדבר כי כאשר שמעו הכנענים שיצאו ממצרים לבא לרשת את הארץ עמדו והשחיתו הארץ וקצצו כל האילנות וכו' וכשנתעכבו חזרו והשביחו הארץ ובזה פירש הרב כנסת הגדולה פסוק תעו במדבר בשימון דרך והסיב' שנתעכבו היא עיר מושב לא מצאו שאם באו תכף לא היו מוצאים ישוב עכ"ד וז"ש ירכיבהו על במותי ארץ ויאכל תנובות שדי כלומר טעם איחור ועיכוב כל זמן ארוך הזה היה כי רצה ברחמיו ירכיבהו וכו' ויאכל וכו' זאת היתה סב"ת עשויה והיה העכוב למישור שימצאהו הארץ יושבת שאנן מושבחת ומפוארת לאכול מפריה ולשבוע מטובה: